

MIHAI IACOBESCU¹

18. GH. BUZATU, STELA CHEPTEA, MARUSIA CÎRSTEA, eds.

Pace și război (1940-1944). Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu, I, Comentarii. Explozia. Revanșa (4.IX.1940 – 31.XII.1941)
[*Peace and War (1940-1944). The Journal of Marshal Ion Antonescu, I, Comments. The Explosion. The Reprisal (4.IX.1940 – 31.XII.1941)*]

Iași, Casa Editorială Demiurg, 2008, 554 p. + ilustrații.

În colecția *Români în istoria universală* (nr. 121) Gh. Buzatu, Stela Cheptea și Marusia Cîrstea, editori, au izbutit, după un pasionant și captivant travaliu științific, să editeze primul volum din *Jurnalul Mareșalului Antonescu*. Sunt în pregătire – de către aceiași autori la care, pentru volumul al doilea, se adaugă Corneliu Mihail Lungu – vol. II, *Succese și eșecuri (I I 1942-30 VI 1943)* și vol. III *Prăbușirea (I VII 1943-21 VII 1944)*. Vom beneficia, astfel, de o ediție critică integrală, încât „numai după editarea acestui *Jurnal*, biografia obiectivă și completă a Mareșalului Antonescu devine – ne asigură istoricul Gh. Buzatu – nu numai posibilă, ci chiar obligatorie“ (pp. 26, 42).

Primul volum, apărut la Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, cuprinde aproximativ 600 de pagini și are următoarea structură:

România și Războiul din Est. Studiu introductiv (Gh. Buzatu, pp. 8-43),
Lista de abrevieri (pp. 43-45),
Jurnalul Mareșalului Ion Antonescu (pp. 45-337),
Anexe (pp. 337-423),
Cronologie și corespondență (pp. 423-537),
Indice de nume (pp. 537-554)

și alte 33 de pagini, nenumotate, cu *Imagini* din arhive, de epocă.

Ne aflăm, neîndoielnic, în fața unui eveniment științific cu totul aparte. E o carte unică prin concepția complexă, novatoare, care a stat la baza abordării temei, prin imaginea globală ce o proiectează asupra activității și diversității preocupărilor zilnice ale Conducătorului, prin imensul volum de informații inedite, pe care le oferă omului de știință și cititorului de rând, după o migăloasă cercetare și confruntare benedictină a surselor înșirate și integrate într-un aparat critic extrem de abundent și elocvent, prin care se vrea să se elucideze și să se argumenteze tot ce este posibil a se putea ști până la această dată.

---

¹Prof. Univ. Dr. la Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava.

Studiul introductiv este el însuși – prin densitatea de idei, fapte istorice, concluzii prezentate, dar și prin onestitatea autorului ce pulsează în ele – o ademenitoare și tulburătoare invitație la lectura cărții și la meditație. Și această invitație ne-o adresează unul dintre cei mai de seamă cercetători și cunoscători ai celei de-a doua conflagrații mondiale, în general, și ai epocii marelui Ion Antonescu, în special.

Gh. Buzatu ne introduce în istoria și istoriografia celui de-al doilea război mondial – avertizându-ne și îndemnându-ne să avem în gând și să revedem mereu *Apelul* recent al istoricilor francezi – *Libertate pentru istorie*; el ne argumentează și subliniază încă o dată avantajele studiului bazat pe surse originale; ne explică semnificațiile unui „Jurnal“ *sui generis*; ne descifrează instrumentele, componentele regimului antonescian; ne dezvăluie Odiseea documentului valorificat și modul cum pot fi descoperiți autorii jurnalului; analizează și apreciază luminile și umbrele acestui document extraordinar; ne oferă lista zilnică a vizitatorilor lui Antonescu, personalități din țară și străinătate – care ne sunt prezentate și caracterizate succint într-o veritabilă micro-enciclopedie de medalioane consistente și concludente. *Jurnalul* infirmă diversele și numeroasele zvonuri despre „boala“ șefului statului etc.

O atenție specială merită aprecierile și sublinierile autorului acestui studiu, care însoțește *Jurnalul*, Gh. Buzatu, despre participarea „*activă și exclusivă*“ a României pe Frontul de Est la „*un război drept, de la un capăt la altul (22 iunie 1941-23 august 1944)*“, despre faptul că Antonescu și-a propus, prin acțiunea sa militară, „*anularea nedreptăților din 1940 și combaterea pericolului comunist*“, urmărind obsesiv și exclusiv „*dreptatea neamului nostru și unitatea pământurilor, care ale lui au fost și ale lui trebuie să rămână*“, iar noi, urmașii și urmașii urmașilor noștri, n-avem dreptul să uităm și nici să iertăm, nicicând, fie și numai în gând, adevărul că „*dușmanul României este Rusia lui Petru cel Mare și a Ecaterinei a II-a, cărora Stalin le-a rămas credincios*“ și, trebuie să recunoaștem, îi continuă genial – iar urmașii cei mai recentți, Putin și Medvedev nu se dezic prin nimic de acești înaintași.

Într-adevăr, *Jurnalul* are la bază o concepție nouă. Nu e un jurnal clasic, tradițional, personal. Nu Antonescu își relatează și comentează „filmul“ vieții și activității, preocupările, întâlnirile, oamenii cu care intră în relații, convorbirile, înfăptuirile. O fac unii ofițeri apropiați, devotați „trup și suflet“. Ei consemnează sec, scurt, precis, concis, tot ce se întâmplă pe parcursul unei zile – începutul lucrului, toaleta, micul dejun, diverse întâlniri cu miniștri și înalți funcționari, audiențe, prânzul, continuarea lucrului, cina etc., încât, de la orele 5,30-6, zilnic, până la ceasurile 20-21, cititorul capătă o imagine generală, totală, globală, asupra a tot ce face Conducătorul. Nu lipsesc – având în vedere anexele și corespondența – unele piese forte, ademenitoare, cuceritoare, cum sunt, bunăoară, stenogramele

întrevederilor din acest interval, ale lui Antonescu cu Joachim von Ribbentrop ori, mai ales, cu Adolf Hitler, discursul în fața comandanților de mari unități, frânturi vii, concepții din crezul, frământările, îndoielile sale – toate alcătuind laolaltă un uriaș caleidoscop al intervalului 4 septembrie 1940-31 decembrie 1941.

E, în întreg acest imens caleidoscop, un Antonescu puternic, ordonat, disciplinat, energic, preocupat să organizeze și să dirijeze totul, fiind deplin angajat într-un mecanism de stat, inițial nesudat, plin de convulsii și primejdii interne; e conștient El însuși, așa cum o declară, la 28 noiembrie 1940, în fața comandanților de mari unități, că va întâmpina „enorme greutăți în interior“, că, „pentru înlăturarea lor“, nu are „nici un punct de sprijin în afară“, că, dimpotrivă, „peste tot numai adversari și nicăieri un prieten“, că „unii sufăr și alții se lăfăiesc în situații nepotrivite“, că lucrează „pentru stat cinci ore pe zi; restul, până la 20 de ore“ le pierde „pentru aplanarea conflictelor și plângerilor, pentru a evita o furtună devastatoare, un uragan“ (pp. 374-375).

Acest „uragan“ îl supune și răpune, în ultima decadă a lunii ianuarie 1941, acționând energic cu armata și înăbușind în sânge opoziția și împotrivirile celor în care crezuse că-i pot fi colaboratori loiali, dar, care – o spune el –, „prigoniți, alungați și urmăriți din toate părțile, ca niște fiare sălbatice, era natural ca atunci când s-au văzut în libertate, legionarii să comită acte de violență“ (p. 376), iar astfel acești falși colaboratori să fie definitiv și vindicativ înlăturați.

Ideea, care-l obsedează și-l mobilizează neconținut, fără liniște, total, îndârjit, este aceea că „ne vom bate alături de germani, nu pentru interesele lor, ci pentru apărarea granițelor noastre“, că „nu noi îi ajutăm pe ei, ci ei ne ajută pe noi“ (p. 376), sau, că luptând lângă Germania, „slujesc nu numai Neamul Românesc și populațiile românești de peste Nistru, dar și comandamentele civilizației și nevoia de-a lupta conștient la întemeierea noii soarte a Europei“ (mesajul din 31 iulie 1941 către Hitler, p. 495).

Cel dintâi an de guvernare (1940-1941) îi aduce și bucuria revanșei. Eliberează și reorganizează teritoriile românești cotochite de sovietici – Basarabia, nordul Bucovinei, ținutul Herței.

Dar bucuria-i de scurtă durată.

Îl dezamăgesc, îl revoltă peste măsură conașionalii trimiși să administreze și să întroneze legea și dreptatea în aceste teritorii românești, încât Mareșalul explodează: „suntem o țară de tâlhari și de găinari! Tâlhăriile și găinariile se petrec și în noile provincii cu toate măsurile ce am luat. Tâlharii nu vor putea până la sfârșit să-mi pună piedici, în această privință. Voi da totul peste cap și pe toți ca să repun pe român în drepturile lui străbune și să-l fac stăpân la el acasă“ (1 septembrie 1941, p. 511).

Ce fac, însă, în acest prim an, cei ce vor da lovitura de stat, la 23 august 1944? Regele Mihai I merge la Tighina și îi înmânează personal, la 23 august 1941 (ce coincidență stranie, cu celălalt 23 august 1944!!!), Ordinul «Mihai Viteazul» clasa I și îl înalță la demnitatea de Mareșal „*pentru serviciile aduse Patriei și Tronului pe câmpul de bătaie, în conducerea războiului nostru pentru dezrobirea hotarelor de răsărit*” (p. 502).

Liderul național-liberal C. I. C. Brătianu îi cere să nu depășească linia Nistrului, să-și retragă armata din Rusia și să se aranjeze cu Anglia și cu America (p. 491), dar el, personal, acest Brătianu refuză pentru a treia oară să preia conducerea țării, cum refuzase și în septembrie 1940 și în noiembrie 1940.

Iuliu Maniu îi adresa, la 18 iulie 1941, un memoriu în care scria: „*Prin hotărârea de a intra în acțiune, împotriva cotropitorilor, tindem la eliberarea Basarabiei și Bucovinei și a unui colț din Moldova de nord (...). Lupta armatelor române pentru recucerirea lor nu este, prin urmare, agresiunea cu intențiuni de cucerire; de aceea – continua Iuliu Maniu – în această luptă întreaga națiune și toți fiii ei trebuie să se înșire sub drapel*”. Însă, tot el, cu același prilej, cugeta (fiindcă în opoziție e ușor de cugetat, dar și el a refuzat să se angajeze în guvern): „*Cea mai grea zi pentru o națiune și pentru un comandant este, însă, aceea de a doua zi după victorie!*”

Maniu insistă asupra câtorva idei realiste:

- 1) să evităm a fi agresori față de Rusia;
- 2) să ne smulgem din tovărășia Ungariei și Germaniei „care ne-au rupt printr-un act arbitrar, neratificat de nimeni, o parte însemnată a țării”;
- 3) „ar fi prea pretențios să credem că continuarea războiului germano-rus ar depinde de colaborarea noastră” (p. 489).

Antonescu își are însă logica, motivațiile intime, crezul său nestrămutat, de la care nu abdică. În întrevederea din 12 iunie 1941 cu Hitler, el crede că „nu trebuie să ne lăsăm duși în eroare de exemplele din istorie” – nici în cazul lui Napoleon, la 1812, nici al germanilor, în 1917 – fiindcă „*spațiul, ca aliat al Rusiei, este eliminat acum de către motorul din aer și de pe pământ*” (p. 408). Dar câte și câte alte rațiuni, întemeiate sau iluzorii, care îl mobilizează, îl propulsează spre victorie sau... dezastru.

Cartea de față – completată de celelalte două volume, anunțate, aflate sub tipar – este mai mult, mai complet, mai bogat și mai nuanțat decât tot ce s-a scris până acum despre acești ani și despre Antonescu, întrucât editorii, în general, și Gh. Buzatu, în special, au zămislit-o și clădit-o pe întreg materialul arhivistic, ce-a putut fi identificat și explorat până la această dată, iar, netăgăduit, cultul pentru Adevăr și lucrul bine făcut o caracterizează și îi onorează pe autori.